

RAT DVIJU RUŽA

Tanja Sukser

Rat dviju ruža sigurno je najpoznatiji građanski rat u engleskoj srednjovjekovnoj povijesti. Crvena, lancasterska, i bijela, yorksistička, ruža bile su simboli dviju sukobljenih plemićkih obitelji, dakle obitelji Lancaster i York. Kao i u svim prijelomnim povijesnim razdobljima, tako je i u Engleskoj tijekom druge polovice 15. stoljeća došlo do teške društvene krize, koja se u ovom slučaju ograničila samo na više društvene slojeve. Staleži, tradicionalni srednjovjekovni predstavnici vlasti, u ovom su građanskom ratu svedeni na minimum. Bilo je to stvaranje neke „nove države” s novim državnim strukturama.

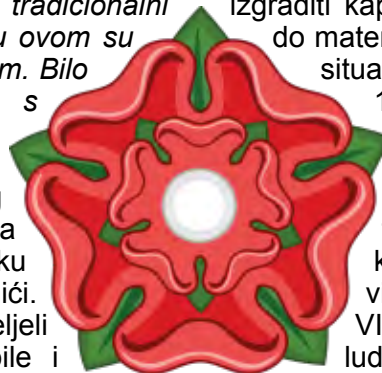
Nakon završetka Stogodišnjeg rata 1453. godine, koji je Engleska vodila s Francuskom, u Englesku se vraćaju potpuno poraženi plemići. Bili su vrlo nezadovoljni te su željeli vratiti izgubljeno. Pratinja su im bile i bande plaćenih vojnika. U takvim je uvjetima izbijanje građanskog rata bilo neizbježno. Sam rat nazvan je Ratom dviju ruža. Vođen je između nasljednika Edwarda III. (1327. – 1377.) iz dinastije Plantagenta. Naime, kralj Edvard III. poženio je svoju djecu s nasljednicima najimućnijih obitelji, nadajući se da će tako ojačati položaj svoje obitelji. Rezultat svega toga bila je ogromna količina zemlje i bogatstva u rukama malog broja bogatih ljudi, koji su bili povezani s kraljevskom obitelji. Malo po malo sve su te obitelji postale politički ambicioznije. Umjesto učvršćenja kraljevske kuće došlo je do jake opozicije u vidu sukoba interesa dviju obitelji najbližih kralju, dinastija Lancaster i York. (Morton, 1995: 95)

Prevlast “Crvene ruže”

Prvi kralj iz lancasterske dinastije bio je Henrik IV. (1399. – 1413.), vladar stvoren državnim udarom 1399. godine. Naime, lordovi i članovi Donjeg doma, ne slažući se kraljevom apsolutističkom vladavinom, tada su formalno svrgnuli s vlasti Rikarda II. Plantagenta. Budući da su plemići i crkvenjaci osmislili državni udar, Henrik IV. postao je poslušnik raznih frakcija koje su ga dovele na prijestolje. Kako bi se zaboravio državi udar iz 1399. godine, njegov sin, Henrik V. (1413. – 1422.), započeo je nove napade u Francuskoj. Na taj način pridobio je naklonost crkvenjaka, koji su strahovali za svoju imovinu, i zadovoljio plemiće koji su osvojene zemlje podijelili među sobom. (Povijest 7, 2007: 526-528)

Po dolasku na vlast Henrika VI. (1422. – 1461.),

sukobi među različitim društvenih opozicija postajali su sve češći. Borbe su se vodile raznim intrigama, ubojstvima i pravničkim nepravdama. (Morton, 1995: 96) Takvom stanju pogodovalo je Henrikovo nezanimanje stanjem u državi. U svim ratovima bio je samo promatrač. Najviše je bio zaokupljen proučavanjem povijest i teologije. Utemeljio je visoku školu u Etonu, a u Cambridgeu je dao izgraditi kapelu Kingis Collega, što ga je dovelo do materijalne propasti. Potvrda kraljeve teške situacije može biti podatak da je na Božić 1451. godine morao posuditi novac kako bi proslavio blagdan, a za blagdan Sveta tri kralja ostao je bez večere jer mu nitko nije htio ništa posuditi. U takvom teškom materijalnom položaju kralj je postao lak plijen proračunatih vitezova i plemića. Godine 1453. Henrik VI. počeo je pokazivati prve znakove ludila. Njegov bratić, vojvoda Rikard od Yorka, podržavan od moćnog velikaša Warbecka, iskoristio je takvu situaciju okrunivši se pod imenom Eduard IV. (Maurois, 1940: 199-200)

Crvena ruža
Lancastera

Bijela ruža
Yorka

“Bijela ruža” preuzima vlast

Nakon nekoliko mjeseci, kad se kralj Henrik VI. vratio u normalu, dvorska je stranka ponovno ojačala. Tada je vojvoda od Yorka, 1455. godine, krenuo u bitku protiv Lancastera i pokorio ga kod Saint Albanasa. Tim sukobom službeno je započeo Rat dviju ruža, 45-godišnji niz građanskih sukoba i ustanaka. (Povijest 7, 2007: 532) U jesen 1459. godine yorksisti su odlučili ukloniti lancasterskog kralja, no redovite vojne snage su ih porazile i natjerale na bijeg u Irsku. Vrativši se, u bitci kod Wakefielda, York pogiba, a glavni su vođe yorksista smaknuti. Ipak, jezgra yorksističkih snaga nije bila slomljena. Pod vodstvom vojvode od Warwicka i Rikardova sina Edvarda u ožujku 1461. u Towtonu u Yorkshireu pobijedene su lancasterske snage. Bila je to bitka s najviše sudionika u dotadašnjem tijeku rata. Nakon pobjede yorksista parlament proglašava Edvarda IV. (1461. – 1483.) legitimnim kraljem. (Povijest 7, 2007: 533) Edvard IV. vladao je bez većih problema sve dok se nije sukobio s Warbeckom 1469. godine. Njih dvojica razišli su se zbog Edvardove sve veće samostalnosti u vanjskoj politici i favoriziranju rođaka svoje žene, obitelji Wgodville. Warbeck je Edwarda IV. porazio kod Edgecotea, 1469. godine i došao na vlast. Ipak, vlast gubi 1470. godine i bježi u Francusku. Tamo se izmirio s prognanom

Margaretom, ženom Henrika VI. i obvezao na vraćanje Henrika VI. na prijestolje. Warbeck i nezadovoljni brat Edvarda IV. George, vojvoda od Clarencea, 1470. godine uz pomoć Francuza kreću u napad. Edvard IV. bio je pobijeđen te je pobjegao u izgnanstvo, a Henrik VI. vraćen na prijestolje. Smjena vlasti nije dugo potrajala jer na kraju Edvard IV. pobjeđuje Warbecka 1471. godine u bitci kod Barneta, gdje Warbeck i pogiba. Pošto je Henrik VI. bio ubijen u londonskom Toweru, Edvard IV. još više učvršćuje svoju vlast. (Black, 2004: 99-101.)

Nazire se početak nove dinastije

Kralj Edvard IV. umire 1483. godine u svojoj 40. godini. Njegov sin Edvard V. bio je maloljetan, pa se njegov brat Richard, vojvoda od Glouceстера proglasio kraljem. Richard III. (1483. – 1485.) je sinove Edvarda IV. poslao u Tower, gdje im se uskoro gubi trag. Richardov dolazak na vlast podijelio je yorksiste. Za vrijeme njegove vladavine dižu se mnoge pobune. Sukobi su bili vođeni dok gotovo sve plemićke obitelji nisu bile uništene. Tada svoju priliku iskorištava Henrik Tudor, potomak dinastije Lancaster. Naime, njegov otac Edmund bio je oženjen s Margaret Beaufort, nasljednicom Lancasterske dinastije. Budući da je glavna linija nasljedstva prekinuta smrću Henrika VI. i njegova sina Edvarda, Henrik Tudor postao je neočekivana nada kuće Lancaster protiv dinastije York. Tudor 1485. godine izvršava napad pomoću francuskih snaga. Richard III. imao je potporu samo nekolicine plemića te kod Boswortha dolazi do izdaje njegovih pristaša. Time je Tudoru osigurana vlast. Sam Henrik Tudor imao je i manje aristokratske pomoći od Richarda III. što je pokazatelj koliko je zemlja bila u strahu i u potpunoj iscrpljenosti od građanskog rata. Richardovom smrću kod Boswortha uspostavljena je nova tudorska dinastija. Yorksističke zavjere nastavile su se s obitelji De Ca Pole, ali je situacija ipak bila stabilnija. Henrik se 1486. godine oženio Elizabetom od Yorka, kćeri Edvarda IV. pa je taj događaj uvelike pripomogao ujedinjavanju dviju strana. Isti je brak zapravo simbolizirao zamjenu lancasterskih i yorksističkih ruža onom tudorskom. (Black, 2004: 101-102)

Ruža
Tudora

Novi feudalni odnosi

Tijekom Rata ruža feudalci su si osigurali potporu nižih plemića vežući ih uz sebe doživotnom službom. Takav "nezakonit feudalizam" bio je dosta različit od izvornog. Srž sustava bilo je plaćanje službe. Pratilac nije bio vazal koji je dugovao odanost svom gospodaru i koji je bio vezan za njega uzajamnim obavezama, nego ga je smatrao svojim zaštitnikom, prateći ga i noseći njegovu odoru, a on ga je za uzvrat uzdržavao. Međutim, društveni sustav poput ovoga bio je vrlo nestabilan jer su pratitelji mogli napustiti neuspješnog gospodara i prijeći u službu uspješnijem. U takvim situacijama snažan kralj mogao je profitirati, okrećući lordove jedne protiv drugih. Nemirno društvo poput ondašnjeg, sklonu ambicioznim ljudima, dovodi do ekonomske afirmacije građanstva, a time i jačanja apsolutne središnje vlasti koja je sve više ograničavala stare feudalne autonomije i povlastice. (Briggs, 2003: 94)

Posljedice građanskog rata

Ratovi dviju ruža bili su ratovi uništavanja. Nakon svake pobjede slijedilo je ubijanje pobijeđenih i preuzimanje njihove imovine u korist vladajućeg kraljevstva. Same bitke većinom su vođene između nekoliko tisuća ljudi. Tada je vrijeme konjaništva prošlo (o bitkama su uvelike odlučivali strijelci, a česte su bile i borbe prsa u prsa). Vrlo su često bili upotrebljavani i topovi. (Travelyan, 1956: 282)

Sukobi su imali teške posljedice za sudionike, ali zemlji kao cjelini nisu nanijeli velike štete jer

Crna Guja (*Blackadder*)

Sjećate li se da je u I. sezoni Crne Guje (*Blackadder*) uprizoren sam kraj Rata dviju ruža? Ako ne, a želite se podsjetiti ili ako uopće niste upoznati sa sadržajem, pogledajte jednu od najpoznatijih BBC-jevih humorističnih serija s Rowanom Atkinsonom u glavnoj ulozi. U Crnoj Guji se ne uprizoruje stvarni povijesni tijek događaja, već alegorijom izvrnut isječak engleske povijesti. Po scenariju Crne Guje na vlast poslije Richarda III. ne dolazi Henrik Tudor, nego Richardov nećak Richard IV. Međutim, cijela I. sezona ne prati život „kralja“ Richarda IV., nego avanture njegovog sina Edmunda - Crne Guje. Svaka epizoda kroz prizmu Crne Guje utjelovljuje jedan od tipičnih srednjovjekovnih fenomena (od srednjovjekovnih bitki, odnosa Crkve i Kraljevstva, vješticearenja...) te na taj način daje sinkronalni pogled na srednjovjekovni način života.

nisu izravno utjecali na široke slojeve stanovništva. Gradovi se nisu pljačkali te ekonomski život nije bio ugrožen. Postoji podatak da je trgovina u Londonu u tom vremenu vrlo napredovala. Mnogi ljudi živjeli su prilično dobro, držeći se izvan sukoba. (Black, 2004: 99)

Radnici nadničari bili su u boljem položaju nego ikada prije tijekom srednjovjekovnog razdoblja. Budući da se stanovništvo u 15. stoljeću nije oporavilo od demografskog pada u prošlom

stoljeću, nadnice radnika na farmama, kao i kod obrtnika u gradu, rasle su brže od cijene robe. Došlo je do stvarnih poboljšanja materijalnih uvjeta života, prvenstveno zahvaljujući nenametanju novih poreza te izuzeću pojedinih gradova poreznim nametima. (Briggs, 2003: 95-96)

War of the Roses by Tanja Sukser

The War of the Roses is the most famous civil war in the history of Medieval England. The red rose of Lancaster and the white rose of York were the symbols of two opposing noble families. Like in all crucial periods in history, England was also facing a difficult social crisis during the second half of the 15th century. However, this crisis affected only the higher spheres of society. Estates, the traditional medieval representatives of power, had almost no authority during this period. It was the time when the “new state” was being created, with new power structures. At the end of the war the Tudors came to power, and England entered the Renaissance.

YORK

RAT DVIJU RUŽA

LANCASTER

Edward IV (1442. - 1483.)

Henry VI (1422. - 1461.)

Richard III (1483. - 1485.)

Henry VII (1485. - 1509.)

LITERATURA

1. Black, Jeremy, 2004. Povijest Britanskih otoka, Grapa, Zagreb.
2. Briggs, Asa, 2003. Socijalna povijest Engleske, Barbat, Zagreb.
3. Maurois, Andre, 1940. Povijest engleske politike, Tipografija d.d., Zagreb.
4. Morton, Arthur Leslie, 1955. Istorija Engleske, Veselin Masleša, Sarajevo.
5. Povijest: Razvijeni srednji vijek, 2003., br. 7, Jutarnji list, Zagreb.
6. Traveyan, George, 1956., Povijest Engleske, Kultura, Zagreb.